

Timiditatea și metodele de depășire ale ei la copiii de vîrstă preșcolară

Breabin Dumitru, psiholog școlar

SUMMARY:

Shyness of preschool children can be also identified with the help of psychological instruments. In this paper we tried to verify if shyness of preschool children, is related to adaptive mode to their parents.

Actualitatea cercetării. Dacă să ne întrebăm, cu care probleme psihologice mai frecvent ne întâlnim în secolul XXI, atunci cu certitudine observăm că timiditatea și urmările ei, cum ar fi dificultățile în comunicare, și altele, o vom plasa printre primele rînduri. Mai mult ca atît, nu avem de ce să ne mirăm, procesul de ruralizare prin care populația se îndreaptă spre orașe mai mari, unde omul este nevoit să discute cu persoane necunoscute, este în creștere.

Dezvoltarea sferei de deservire, unde lucrătorii sunt obligați să poată comunica cu clienții, unde fără o comunicare fluentă vor rămîne fără clienți și fără de lucru. În general oamenii au început a se înțelege între ei tot mai frecvent, astfel organizînduși timpul și lucrările pe care le au de făcut. Epoca electronicii este menită să ne ofere mai mult timp liber, ea însă ne lipsește din ce în ce mai mult de el. Tehnologia ne-a făcut eficienți și a redefinit timpul și valoarea lui, el nu trebuie pierdut, ci utilizat rapid și cu un scop. Pe de altă parte, tehnologia definește continuu modul nostru de comunicare.

Oamenii sunt puși din ce în ce mai rar în fața unor interacțiuni directe datorită telefoanelor, fax-urilor, internetului etc., care dau iluzia unui contact direct (de fapt, singurul lucru atins este tasta calculatorului). Ocaziile din ce în ce mai puține de contact direct între persoane îi pun pe timizi într-un mare dezavantaj. [8, p.147].

Timizii, aparent blânzi și calmi trăiesc, de fapt, într-o continuă stare de șovăielnici, permanent analizîndu-și părțile negative și preocupîndu-se peste măsură de părerea celorlalți despre ei. La o petrecere, de exemplu, în timp ce toți ceilalți fac cunoștință unii cu alții, se distrează, persoanele timide își analizează modalitățile de control al impresiei publice pe care o generează „Dacă stau în cel mai îndepărtat colț al camerei și pretind ca examinez tabloul de pe perete, toți vor crede că sunt interesat de artă și nu va fi nevoie să vorbesc cu nimeni”. În tot acest timp, inima lor bate repede, pulsul crește, stomacul este încordat - toate acestea fiind semnale psihologice ale suferinței și nefericirii autentice [13, p.8].

Într-un articol al său, Zimbardo enumera consecințele nefaste ale timidității. Este vorba de o serie de probleme sociale: dificultatea de a face cunoștință cu oameni, ați face prieteni, ceea ce îi condamnă pe timizi la singurătate și depresie. Apar și probleme cognitive: incapacitatea de a gândi clar în prezența altora, tinzînd să se blocheze în conversații. Ei pot părea din această

cauză, dezinteresați sau nepoliticoși, când sunt de fapt foarte nervoși. Excesiv de egocentrice, ei sunt continuu preocupați de fiecare aspect al înfățișării și comportamentului lor. Trăiesc sub presiunea a două temeri: de a nu fi văzuți de ceilalți și teama de a fi văzuți dar considerați ne semnificativi.

Articolul lui Zimbardo a marcat un domeniu nou de studiu. Ultimele concluzii la care s-a ajuns în înțelegerea acestei boli sunt următoarele:

Incidența timidității între studenți a ajuns la 48% și este în creștere;

În general timiditatea este ascunsă [10, p.44].

Unii oameni se nasc cu o înclinație a temperamentului spre timiditate. Totuși, acest fapt nu condamnă persoanele respective la „evitarea privirii celorlalți”.

Foarte mult se datorează educației din familie. Se vorbește chiar de o neurobiologie a timidității. Cel puțin trei centri cerebrali care mediază frica și anxietatea sunt implicați în comportamentele timide [6, p.157].

Natura psihologică a timidității.

Diane Doubtfire ne vorbește despre natura timidității astfel:” Se sperie cu ușurință, sunt greu de abordat din cauza sfielii, prudenței sau neîncrederii, temători în a se angaja într-o acțiune, prudenți, îndărătnici, șovăitori, potrivnici acceptării vreunui principiu sau abordării vreunui subiect, rezervați din prea multă prudență, precauți când vorbesc, sfioși în a se afirma, extrem de rușinoși” [3, p.37].

Trebuie să remarcăm că nu se discută deloc despre nervozitate. Timiditatea se referă la relația cu alți oameni.

Să observăm cum timiditatea apare diferit la culturi diferite. Spre exemplu în China copiii sunt tratați diferit ca în Izrael. La chinezi, când copilul câștigă la un concurs sau altul, sunt lăudați părinții în primul rând iar apoi copiii, dar dacă copilul nu ia nici un loc, atunci devine copilul. În Izrael e cu totul invers, copilul dacă a câștigat e lăudat el, iar dacă nu câștigat la fel sunt lăudați pentru că au avut curajul și a participat. O astfel de atitudine față de succesele copiilor ca în Izrael, îi va motiva în primul rând pe copii, și invers dacă vor fi muștrați pentru fiecare greșală ca în China.

Eată ce ne scrie noua scriitoare Șişova T. despre timiditate, “copii timizi uimitor seamănă unul cu altul. Uneori pare că la primire vin gemeni. Capul aplecat, umerii aplecați, privirea în podea, prin părți și aproape niciodată la ochi la cel cu care discută, glas tăcut, întâmpinând dificultăți la răspunsul a celor mai simple întrebări. Ei sunt gata să se ascundă unde nu vor fi, numai să nu vadă, ca și cum ar dori să devină invizibili. Însă dacă să privim mai bine, observăm că timiditatea le folosește doar ca mască, după care se ascund cu totul alte greutăți psihologice. Copilul poate însă să nu fie timid, ba chiar în natura sa să fie o fire de lider. Însă

neputînd să o dizvolte, întîlnind multe dificultăți, preferă să se abțină și să nu contacteze cu nimeni, rămînînd izolat” [13, p.44].

Și din nou observăm, așa cum ne arată Șișova, că timiditatea este o mască, la care copii apelează atunci cînd întîlnesc dificultăți, ear cei apropiați nu-i aud trebuințele, mergînd pe un etalon deja bine cunoscut, ca comportamentul propriu. Presupun eu că această mască intervine doar atunci cînd copilul nu mai dorește să fie etalonat cu un comportament dictat de un autoritarism și nu oferit și lăudat. Cunoaștem cîtevai tipuri de conducere în familie, astfel el enumeră cîtevai tipuri de comportament. Cel autoritar, care se folosește de autoritatea sa, aici să nu confundăm cu comportamentul autoritarism, care e comparat cu un dictator, ci autoritar, copii iubinduși părinții pentru autoritatea sa. Apoi comportamentul liberal, aici copii suferind de o libertate pra multă, ei ajung să înceapă multe lucruri ne ducîndle pînă la capăt. Comportamentul de autoritarism, care este dictat copiilor, ei fiind oglinda părinților, ei ne puînd de unii singuri să se afirme, în permanent sunt lăudați pentru succesele lor părinții și nu însăși copiii [4, p.316].

Vom vorbi în continuare despre o trăsătură a timidității, care este ‘incomodarea’.

Așa cum omul timid preferă să rămînă nerecunoscut, el permanent suprimă în sine toate gîndurile și simțurile sale, stăruinduse să evite acțiunile care vor atrage atenția altora către sine. Pentru cei din jur viața lui este cam la fel ca a celor care o văd, însă interiorul lor ar semăna cu un labirint. Cea mai remarcabilă latură a timidului este incomodare [7, p.120].

Incomodare este starea timidului externă de îngrijorare către stărilor sale interne. Întîlnim două tipuri, prima e neîndemînare în public, și alta e incomodare față de sine. Incomodare în public se reflectă în îngrijorarea persoanei de impresiile pe care le va produce în fața celor care îl ascultă și privesc, ‘ce se gîndesc ei despre mine?’, ‘de ce părere sunt ei despre felul cum arăt?’, ‘le plac eu oare?’, ‘cum aș putea afla despre acestea?’. Incomodarea față de sine este mintea îndreptată în potriua sinelui. Nu e doar un proces de îndreptarea a atenției către interiorul sinelui, ci și o căutarea a laturilor sale negative. Spre exemplu, ‘eu am defecte’, ‘eu sunt prost’, ‘eu sunt urît’. Fiecare din acest gînd ei lar putea săl analizeze foarte mult timp. Aici voi enumera cîtevai dintre scuzele sale, pe care ei și le enumeră ca răspuns la comportamentul său. (Eu mereu încerc să mă înțeleg pe sine, eu foarte mult reevaluez asupra comportamentului meu, eu mereu imi analizez motivele comportamentului meu etc.).

Analiza lor ar semăna cu o introspecție, precum o făcea S. Freud. Însă Freud folosea introspecția pentru a afla legătura ideilor și dorințelor pentru ca să raționalizete începutul acestora. Ear cei timizi atît de tare sau înpotmolit în introsăecție, că nu mai este în capabil să pașească peste gîndurile sale. Energia acumulată pentru a acționa, ei o folosesc pentru a cîta oară să controleze dacă e așa sau altfel.

Următoarea latură a timidității este sfiala, și la fel întâlnim două feluri de a se sfia, prima este sfiala în societate, iar alta este de a se sfia de sine însăși. Le vom urmări pe fiecare în parte. Sfiala în public – Aparent, sarcina de timiditate, cu o forță mai mare pune presiune pe umerii celor ce sunt timizi în public. Sentimentele afectează acțiunile lor, acestea la rândul lor afectează părerile celor din jur, iar aceasta afectează la părerea ce o are timidul. Disconfort- nu vă simțiți în largul vostru în fața altora, despre ei primesc un aviz nefavorabil. E ca un cerc vicios. Prin urmare data viitoare trebuie să stea ascuns să tacă, și nu-l va observa nimeni [5, p.212]. Timizilor le este foarte greu să ceară ajutorul altora. Ei preferă să se retragă și să se ocupe de introspecție. Au fost intervievați aproximativ 500 de persoane pe baza marinei San Diego. Deci, bărbații care s-au declarat a fi timizi, sunt mai puțin dispuși să ceară ajutorul celor cu care lucrează (probleme ca alcoolismul) [10, p.45]. Și mai putem spune despre cei se sfiază în public, ei nu pot deveni lideri. În majoritatea colectivelor, liderii sunt cei cărora li se dezleagă limba. O comunicare fluentă le ajută în primul rând. Ei nu au nevoie de a inventa ceva sau de a avea idei noi. Colectivul îi alege pe lideri doar că ei susțin pe ceilalți foarte bine și dezvoltă ideile celor care nu pot face. Cercetările arată că o persoană aflată la început într-o situație tăcută, apoi încep să vorbească foarte mult, acești oameni au mai multe șanse de a deveni lideri. Însă ai învăța pe timizi schemele de comunicare nu e suficient, mai e nevoie de încredere în sine și încredere socială.

De ce suntem timizi?

Mulți psihologi, psihiatri și sociologi au încercat să explice natura timidității. La întrebarea de ce suntem timizi, diferiți specialiști au răspuns diferit:

- Cercetătorii personalității sunt convinși, că timiditatea este transmisă ereditar, așa cum capacitățile mentale sau înălțimea.
- Bihevioristii consideră, că timizilor nu le ajung abilități sociale, care le-ar ajuta să comunice cu ceilalți.
- Psihanaliștii spun, că timiditatea nu e alt ceva decât, un simptom, expresiv pe un nivel conștient ca răspuns la contradicțiile mentale a inconștientului.
- Sociologii și unii psihologi pentru copii, consideră că timiditatea trebuie analizată în aspectele și atitudinile sociale: „ne rușinăm când ajunge vorba despre respectarea regulilor sociale”.
- Psihologii sociali sunt de părerea că timiditatea apare atunci când persoana își spune: „eu sunt timid”; eu sunt timid pentru că așa mă consider eu, și cei din jur” .

Desigur toate aceste 5 exemple nu sunt toate care pot fi. Spre exemplu un cercetător a expus o teorie care explică timiditatea ca răspuns la insuficiență de resurse materiale. Toate aceste lămuriri a apariției timidității nu poate să fie unice, așa cum vom observa pe parcurs că nu putem da un răspuns individual la întrebarea, de ce suntem timizi [10, pag.92].

Particularitățile dezvoltării personalității copilului la vârsta preșcolară.

Dezvoltarea copilului pe plan psihic, este condiționată de mai mulți factori. Sub influența jocului și a activității programate (observarea fenomenelor din natură și a relațiilor sociale, construcții, modelaj, desen. etc.) precum și îndrumările educatoarei, la copil apar particularități psihice noi. Experiența lor cognitivă, se amplifică sfera reprezentărilor se extinde, operațiile gândirii devin mai complexe.

Particularitățile specifice a vârstei preșcolară mică și mijlocie (3-5 ani) : Progrese cognitive ca memoria, percepția, imaginația, gândirea, limbajul, se desfășoară în situații concrete și contextul acțiunilor practice, obiectuale. Copilul percepe mai curînd deosebirile decît asemănările, însușirile obiectelor mai pronunțate, chiar dacă sunt neesențiale. Operațiile gândirii se constituie în activitatea practică nemijlocită. Copilul este constructor activ al simțurilor sale cognitive care generează la rîndul lor noțiuni, concepte și operații potențiale mai complexe. Copilul memorează și reține impresiile care îl impresionează mai puternic, mai ales pe acelea legate de nevoele și dorințele lui actuale. Procesele afectiv- motivaționale- încărcarea impulsiv- explozibilă a acestor procese, adesea foarte pronunțată, atestă instabilitatea echilibrului emoțional al copilului, exprimată frecvent prin strigăte, plîns, acte agresive etc. [11, p.74].

La preșcolarul 3-4 ani aceste reacții sunt încă difuze, nediferențiate, se polarizează ușor dar aduc după sine un mare consum de energie nervoasă. Educatoarele trebuie să lăturească pe copil de astfel de manifestări dăunătoare sănătății mintale și afective. Cu toate acestea socializarea afectivă la această vîrstă se produce destul de intensiv. La început, interacțiunea preșcolarului cu alți copii este relativ limitată deoarece el este încă absorbit de sine. Copiii mici tind să se joace mai mult unul lîngă altul decît unul cu altul.

Conduita voluntară urmează suita mișcărilor și actelor organizate la nivelul unor acțiuni simple. Scopul activității îl constituie mai ales obiectul perceput nemijlocit, iar motivele ei sunt interesele senzorio motrice, procesele afective, interesele ludice. Activitatea începută adesea își pierde cursul, se întrerupe, rămîne nefinalizată. Mișcările și actele implicate în conduită voluntară ating trepte ascendente de dezvoltare.

Însemnate, transformări și prefigurări, apar și în comportamentul socio-moral. Constatăm că la copil ceea ce unii autori numesc ‘‘nevoia de ordine’’, respectarea regulilor sociale care guvernează cele mai simple conduite, și constituie instrumente de afirmare a eului și a personalității. Fiecare etapă a dezvoltării îi corespund ‘‘ morale succesive’’, pornind de la morala obișnuințelor, la morala regulilor, apoi la cea a exigenței și cea a datoriei.

Rolul părinților în viața copilului.

B. S. Volkov, scria; Emoțiile mamei- un angajament de dezvoltare emoțională și mentală a copilului [11, p.15].

În psihologie ne întâlnim cu mai multe tipuri de inteligență. Una dintre acestea este inteligența emoțională. Pentru a deveni un bun lider nu e nevoie să ai un IQ înalt, ci e destul să ai un IQ sub mediu și o inteligență emoțională bine dezvoltată. Este adevărat că o inteligență emoțională ne ajută, ne dezvoltă și cu ușurință trecem peste multe bariere în comunicare, dezvoltare și interacțiunea cu oamenii. Și baza acestei inteligențe emoționale își găsește rădăcinile în primii ani de viață a copilului [1, p.24]. V.A. Suhomlinskii: "Succesele și eșecurile copilului în munca mentală depusă de el este viața lui spirituală, lumea lui interioară, neglijarea acestora poate duce la rezultate triste. Copilul nu numai învață ceva nou, dar și trece prin munca sa, exprimă o profundă relație cu ceea ce el poate și ce nu poate" [12, p.44].

Prioritatea rolului mamei este evidentă chiar dacă n-am ține seama decât de considerente biologice. Gestația, alaptatul se leagă de fondul biologic al ființei umane. Alte funcții, ca îngrijirea curentă a sugarului, pentru care femeia a dobândit, ar putea fi socotite ca simple tehnici.

Ele pot fi, adesea chiar sunt, îndeplinite de alte persoane, acestea însă în dauna dezvoltării bio-socio-afective a copilului, pentru care îngrijirea curentă este totuși un anumit fel de îndemnare și o anumită atitudine afectivă care sunt condiționate strict de maternitatea afectivă. Mama este termenul de referință al celor dinții răspunsuri pe care copilul le statornicește cu viața și cu lumea. Primul mediu al copilului, după naștere, se limitează la mama, care e totul pentru el. Copilul depinde în asemenea măsură de mama, încât fără îndoială că se diferențiază de ea cu greutate, iar mama ia numai treptat, în ochii lui, aspectul unui obiect precis și definitiv, pe măsură ce copilul își dă seama ca se deosebește de dânsa.

În contact cu mama, în fuziunea afectivă cu gestul de tandrețe al acesteia, copilul își găsește sprijinul necesar, încrederea în sentimentul dinamogenic al securității și echilibrului. Primul zîmbet al copilului este aurora zilei lui de mâine, este prima licărire a unei conștiinței de altul. Copii lipsiți de afecțiune în această perioadă preferă a vieții rămân vulnerabili, atât organic cât și psihic, pe tot parcursul vieții. De aceea, simpla îngrijire fizică, acasă sau în creșă, a copilului, nu este suficientă. Lipsa de autonomie, copilul are nevoie de protecția constantă, totală a altcuiva. Certitudinea că mijloacele sale de existență sunt sigurate și mai ales certitudinea că cineva îl poate asista în permanență, joacă un rol important în formarea echilibrului său psihic. Ea crează starea de destindere, seninătate care barează apariția anxietății, specifică la copiii nesecurizați.

Se observă o contribuție majoră a mamei și în instalarea funcției verbale la copil. Prin prezența sa, prin rolul său liniștitor și încurajător, mama intervine între ceea ce dorește copilul să exprime și mijloacele exprimare de care el dispune. În legătura cu funcția semnificativă a mamei în dezvoltarea capacității verbale, se pot formula următoarele concluzii.

- Limbajul se dezvoltă prin imitare în relația mamă-copil, la început întemeinduse pe autoritatea mamei.
- Copiii care prezintă tulburări carentiale datorate internării de asistență prezintă și o întârziere gravă, a dezvoltării limbajului.
- Dacă contactul cu mama este reluat, el determină, într-o durată care variază de la două la patru luni, o reversibilitate netă a deficitului în dezvoltarea limbajului.
- Sectorul cel mai afectat de tulburarea dezvoltării limbajului este acela care integrează capacitatea narativă nu cea expresivă.

În concluzie sugarul este o ființă socială, care intră în relație cu mama sa încă din perioada de nou-născut. Interacțiunea părinți-copii este, în fond, un dialog social, schimbul fiind inițiat de ambii părinți, începând cu vârsta de două luni [9, p.327].

Rolul tatălui în dezvoltarea copilului. Deoarece este mai puțin implicat biologic, funcțiile tatălui sunt la fel de complexe ca cele a mamei. Aceasta nu înseamnă că rolul tatălui poate fi neglijat. El aduce o contribuție esențială în aspectele care privesc protecția copilului și consolidarea sentimentului de protecție în conștiința acestuia. Extinde posibilitatea de elaborare și experimentare a atitudinilor și comportamentelor lui socio-afectiv, echilibrează potențialul său psihic, care nu-și găsește deplina valoare decât în cadrul unei viziuni integratoare, feminine și masculine a societății. Figura tatălui se fixează în conștiința copilului mai târziu decât cea a mamei, și pe măsură ce trece timpul, cele două prezente tind tot mai mult să se echilibreze.

Se recunoaște în general că, spre deosebire de rolul mamei, care este direct, rolul tatălui operează și sub forme difuze, indirecte. În primul rând prin influența pe care tatăl o exercită asupra mamei, asupra sentimentelor sale de siguranță și încredere, asupra echilibrului său, interior, prin contribuția de cele mai multe ori hotărâtoare la asigurarea condițiilor economice ale familiei, la formarea și stabilitatea atmosferei familiale.

Tatăl reprezintă viitorul și necunoscutul. El îl scoate pe copil din ambianța maternă și îl trage spre exterior, îl stimulează să-și urmeze calea proprie în viață, să devină el însuși. Rolul de model al tatălui are aspecte mult mai pregnante decât rolul mamei. Distincția a fost subliniată de Freud. ”Copilul mic- scrie acesta- manifestă un mare interes pentru tatăl său: ar dori să devină și să fie ceea ce este tatăl său, să-l înlocuească din toate punctele de vedere” [2, p.43].

Obiectul cercetării îl reprezintă timiditatea la copii de vârstă preșcolară, relația acestuia cu stabilitatea neuro-psihică și adaptare părinților acestora precum și metodele de prevenire a ei.

Scopul acestei cercetări este de determinare a nivelului de timiditate la copiii de vârstă preșcolară precum și determinarea interdependenței dintre stabilitatea neuro-psihică și adaptarea socială la părinții acestora, identificarea metodelor de prevenire a ei, stabilirea relației dintre timiditate la copii și nivelul încrederii în sine la părinții acestora.

Ipotezele experimentale:

1. Timiditatea la copiii de vîrstă preșcolară se află în raport direct proporțional cu stabilitatea neuro-psihică a părinților acestora.
2. Timiditatea la copiii de vîrstă preșcolară se află în raport direct proporțional cu inițierea contactelor sociale a părinților acestora.
3. Încrederea în sine a părinților se află în raport direct proporțional cu stabilitatea neuro-psihică a acestora.

Baza experimentală: Eșantionul cercetat îl reprezintă 86 de copii cu, vîrstă preșcolară din mun. Chișinău, și părinții acestora sau persoanele care îi înlocuiesc pe aceștea.

Metode experimentale:

În realizarea cercetării practice am folosit următoarele metode empirice:

1. *Tehnica de studiere a încrederii în sine (Romek V.G.).* Am folosit această metodă în scopul determinării nivelului încrederii în forțele proprii la părinții, abilitatea de a avea curaj în plan social și capacitatea de a întreține relații interpersonale.

2. *Inventarul de Personalitate cu mai multe niveluri de "Adaptare" (A.G. Maclacova și S.V. Cermeanina).* Avînd ca scop determinarea nivelului de adaptarea a părinților.

3. *Testul "casă, copac, om" (DJ. Buca).* Scopul folosirii acestui test este de a determina la copii variabilele observabile a timidității.

4. *Testul „Desenul Cinetic al Familiei”.* Cu scopul studierii climatului emoțional din familie.

Rezultatele cercetării timidității la copiii de vîrstă preșcolară.

Pentru identificarea timidității a copiilor, am folosit testele: "Casă, Copac, Om" de Dj. Buca, și testul "Desenul Cinetic al Familiei".

În interpretarea testului "Casă Copac Om" mam condus după variabilele observabile, pe care ne le oferă desenul desenat de copii. Apoi am urmărit testul "Desenul Cinetic al Familiei" ca să observ climatul familiar. Astfel copii care la primul test demonstau timiditatea, la desenul cinetic al familiei se observă simțul inferiorității și ostilitatea în situația familială.

Tabelul 1. Frecvența timidității.

	Frecvența	Procent %	Procent Valid	Procent Comulativ
Valid Timid	66	86,7	86,7	86,7
Ne timid	20	13,3	13,3	100,0

Total	86	100,0	100,0	
-------	----	-------	-------	--

În urma aplicării acestor două teste, am evaluat că din 86 de copii, 66 sunt timizi. În tabelul 1 este redat procentajul carei revine copiilor timizi. Astfel 86,7 % din totalul de copii sunt timizi, și doar 13,3 la sută nu sunt timizi. Din cei 86 de copii 40 sunt de gen feminin iar 46 de copii de gen masculin.

Capacitatea de adaptare a părinților în conformitate cu chestionarul multifactorial de adaptare elaborat de A. Maklakov și S. Cermeanina.

Chestionarul multifactorial de personalitate „Adaptare” (CMP-AM), elaborat de A. Maklakov și S. Cermeanina, a fost aplicat cu scopul de a măsura capacitatea de adaptare a părinților. Testul dat are 5 scale de măsurare: sinceritatea, capacitatea de adaptare (CA), echilibrul neuro-psihic (ENP), capacitățile de comunicare (CC), normativitatea morală (NM).

Tabelul 2. Descrierea datelor medii la părinții copiilor.

Scalele la adaptare	N	Minimum	Maximum	Media	Abatere standard
Stabilitatea neuropsihică	86	21,00	44,00	29,43	6,31
Capacitatea de comunicare	86	10,00	19,00	13,66	2,72
Normativitatea morală	86	4,00	11,00	7,70	1,74

Rezultatele medii obținute de la eșantionul de părinți:

- Pentru scala “Stabilitate Neuro-psihică” am determinat punctajul minim de 21,00 , iar cel maxim cu 44,00; media fiind egală cu 29,43.
- Pentru scala “Capacitate de comunicare” am determinat punctajul minim de 10,00 , iar cel maxim cu 19,00; media fiind egală cu 13,66.
- Pentru scala “Normativitate morală” am determinat punctajul minim de 4,00 , iar cel maxim cu 11,00; media fiind cu 7,70.

Tabelul 3. Corelarea scalelor, cu categoria de copii (timizi, netimizi.).

	Timiditate	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Stabilitatea Neuropsihica	timid	66	30,65	5,88518	1,15418
	netimid	20	21,50	,57735	,28868

Caracteristicile de comunicare	timid	66	14,11	2,62796	,51538
	netimid	20	10,75	,95743	,47871
Normativele morale	timid	66	7,88	1,65715	,32499
	netimid	20	6,50	2,08167	1,04083

Observăm deci că părinții copiilor timizi au obținut un punctaj mai mare la cele trei scale, ce denotă un nivel mai scăzut al fiecărei acale, în conformitate cu cheia chestionarului care nu este prezentată.

Rezultatele la adaptarea socială a părinților în conformitate cu tehnica de studiere a încrederii în sine a lui Romek V.G.

Această tehnică presupune un chestionar din 30 de întrebări, cu trei variante de răspuns. Chestionarul conține 3 scale a adaptării. - Încrederea în sine. - Curaj social. - Inițierea contactelor sociale. Fiecărei scale îi corespunde unul din cele trei nivele : Nivel înalt, scăzut și mediu ; În dependență de valorile obținute.

Tabelul 4. Descrierea datelor medii la părinții copiilor.

În tabelul 4, vedem că la scala ,’’Încrederii în sine’’ punctajul maxim este de 27,00 și minim de 19,00 ear media fiind 23,56. La scala ,’’Curaj social’’ sa obținut punctajul maxim de 27,00 și minim de 19,00 ear media fiind de 23,20. Pentru scala ,’’Inițierea contactelor sociale punctajul maxim obținut este 25,00 și minimum de 15,00 ear media este de 19,96.

Tabelul 5. Prezentarea mediilor pe scale și nivele.

Nivel	Incredre in sine	Curaj social	Initierea cont. sociale
jos	3,3	13,3	30
Mediu	85,4	76,7	63,3
Înalt	13,3	10	6,7

Mamele copiilor au acumulat în mediu un nivel înalt la scala ‘’Încredere în sine’’, pentru scala

	N	Minimu m	Maximu m	Mean	Std. Deviation
Încredere în sine	86	19,00	27,00	23,56	2,26949
Curaj social	86	19,00	27,00	23,20	2,38385
Inițierea contactelor sociale	86	15,00	25,00	19,96	2,89451
Valid N (listwise)	86				
	N	Minimu m	Maximu m	Mean	Std. Deviation
Încredere în sine	86	19,00	27,00	23,56	2,26949
Curaj social	86	19,00	27,00	23,20	2,38385
Inițierea contactelor sociale	86	15,00	25,00	19,96	2,89451
Valid N (listwise)	86				

“Curaj social” un nivel mediu, ear pentru scala “ Inițierea contactelor sociale” un nivel mai jos. Observăm că mamele copiilor timizi au un nivel mai scăzut la cele 3 scale, în comparație cu mamele copiilor netimizi, aceștea avîn un nivel mai înalt comparativ cu mamele copiilor timizi.

Din tabelul 7, al corelațiilor direct și invers propoțional, vedem că stabilitatea neuro-psihiică este direct proporțională cu capacitățile de comunicare, și cu timiditatea copiilor. Capacitățile de comunicare sunt direct proporționale cu timiditatea copiilor. Normativele morale sunt direct proporționale cu încrederea în sine, curajul social, și inițierea contactelor sociale. Încrederea în sine ese direct proporțional cu normativele morale, curaj social, și inițierea contactelor sociale. Timiditatea este direct proporțională și invers proporțional, cu Stabilitatea neuro-psihiică, cu caracteristicile de comunicare, și inițierea contactelor sociale.

Tabelul 6. Mediile părinților, categorizate pe categorii de copii; timizi și netimizi.

	Timiditate	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Încredere în sine	timid	66	23,34	2,24397	,44008
	netimid	20	25,00	2,16025	1,08012
Curaj social	timid	66	22,80	2,26308	,44383
	netimid	20	25,75	1,50000	,75000
Inițierea contactelor sociale	timid	66	19,42	2,65591	,52087
	netimid	20	23,50	1,73205	,86603

Tabelul 7. Corelațiile direc și invers proporționale.

		Stabilitatea Neuropsihiica	Caracteristicile de comunicare	Normativele morale	Încredere în sine	Curaj social	Inițierea	Timiditate
Stabilitatea Neuropsihiica	r	1,000	,672(**)	,360	-,118	-,295	-,109	-,579(**)
	p	.	,000	,051	,534	,114	,566	,001
	N	86	86	86	86	86	86	86
Caracteristicile de comunicare	r	,672(**)	1,000	,361(*)	-,265	-,265	,433(*)	-,501(**)
	p	,000	.	,050	,158	,157	,017	,005
	N	86	86	86	86	86	86	86
Normativele morale	r	,360	,361(*)	1,000	,510(*)	,515(*)	,469(**)	-,254
	p	,051	,050	.	,004	,004	,009	,176
	N	86	86	86	86	86	86	86
Încredere în sine	r	-,118	-,265	,510(**)	1,000	,580(*)	,680(**)	,253

	p	,534	,158	,004	.	,001	,000	,178
	N	86	86	86	86	86	86	86
Curajs ocial	r	-,295	-,265	-,515(**)	,580(* *)	1,000	,658(**)	-,426(*)
	p	,114	,157	,004	,001	.	,000	,019
	N	86	86	86	86	86	86	86
Inițierea	r	-,109	-,433(*)	-,469(**)	,680(* *)	,658(* *)	1,000	- ,463(**)
	p	,566	,017	,009	,000	,000	.	,010
	N	86	86	86	86	86	86	86
Timiditate	r	-,579(**)	-,501(**)	-,254	,253	- ,426(*)	-,463(**)	1,000
	p	,001	,005	,176	,178	,019	,010	.
	N	86	86	86	86	86	86	86

Concluzii

Conform prelucrării datelor obținute referitor la ipotezele înaintate mai sus, am ajuns la concluzia, precum că timiditatea copiilor de vîrstă preșcolară este direct proporțională cu adaptarea acestora. Întîlnim acest fenomen deoarece părinții sunt cei mai apropiați de copii, cei care îi ajută să se dezvolte și mai sunt cei, pe care copii îi eimită, dorind să semene cu ei în tot ce fac aceștia și în tot cum sunt. Astfel cum a arătat testarea lui Zimbardo, despre copiii claselor primare; Copiii depistează timiditatea mai ușor la persoanele mai puțin cunoscute, ca profesori rude, și mai puțin la părinții săi. Părinții îndeplinind o funcție de persoană autoritară, figură model, ei nu depistează la aceștia timiditatea.

În ce privește prima ipoteză, precum că timiditatea la copiii de vîrstă preșcolară se află în raport direct proporțional cu stabilitatea neuro-psihică a părinților, sa confirmat. Conform datelor statistice, timiditatea se află în raport direct și invers proporțional cu stabilitatea neuro-psihică a părinților.

Cea dea doua ipoteză, precum că timiditatea la copiilor de vîrstă preșcolară se află în raport direct și invers proporțional cu inițierea contactelor sociale a părinților acestora, la fel sa confirmat. Conform datelor statistice timiditatea copiilor este direct proporțională cu stabilitatea neuro-psihică a acestora.

A treia și ultima ipoteză, în ce privește încrederea în sine a părinților, care se află în raport direct proporțional cu stabilitatea neuro-psihică a acestora, ipoteza sa infirat. Deoarece, datele statistice prezentate nu ne indică acest raport.

Recomandări

Vîrsta preșcolară a fost multă vreme considerată o etapă neimportantă din punct de vedere al achizițiilor psihologice, un interval de timp în care copiii nu fac nimic altceva decît să

se joace. De fapt chiar jocul are o importanță crucială. Prin joc copiii își dezvoltă abilitățile cognitive și învață noi modalități de interacțiune socială. Astfel etapa preșcolară este una a schimbărilor, semnificative nu doar fizice, ci și mentale și emoționale.

Ca recomandări propun:

1. Ca copiii să se simtă în siguranță, este nevoie ca mamele să satisfacă trebuințele emoționale, trebuințe de intimitate și contact corporal. Și desigur trebuințele fizice.
2. Vorbiți cât mai mult cu copilul, chiar dacă acesta nu vă înțelege. Permiteți copilului liber să expună pe el însuși și gândurile sale, atât pozitiv cât și negativ. Implicați copilul în comunicare, însă nu cu forța. Ajutați-l să vorbească direct despre emoțiile sale ,’’sunt fericit’’ ,’’sunt trist’’.
3. Dăruieți o iubire necondiționată. Ajutați-l să primească eșecurile, și să poată face concluzii asupra lor, fără al învinui.
4. Disciplina să meargă mână în mână cu iubirea și înțelegerea. Discutați în preună cu copilul ce este bine și ce este rău. Unii părinți sunt de părere că copii se comportă nepotrivit atunci când ,’’ei se comportă ca copiii’’ ; acest argument este confuz și eronat.
5. Disciplina și educarea copilului nu trebuie să fie organizată în public. Învățând copilul disciplină, în primul rând trebuie să respectați demnitatea acestuia.
6. Atârnați-vă față de copilul vostru, ca cu o personalitate în parte, și nu ca o continuitate a voastră sau proprietate.
7. Învățați copilul să fie tolerant. Prin propriul exemplu, învățați-l să fie indulgent.
8. Nu atârnați copilului etaloane. Majoritatea părinților cunosc, că în convorbirea cu copilul, e mai bine să evite astfel de afirmații ca :’’neîndemânatic’’, ’’prost’’.
9. Încrederea părintelui față de copil, favorizează dezvoltarea la acesta încrederea în sine și a celor din jur.
10. Oferiți copilului destulă atenție. Copiii la această vîrstă trăesc într-un continuu prezet.

Bibliografie:

1. Azzopardi, g. Dezvoltați-vă inteligența. București: teora, 2000. 210 p.
2. Coașan, a. ; vasilescu, i. Adaptarea școlară. București: editura științifică și enciclopedică, 1988. 127 p.
3. De bono, e. Gîndirea laterală. București: all, 2002. 458 p.
4. Gilles, d. Teste psihologice. București: litera, 2008. 128 p.
5. Iluț, p. Valori, atitudini și comportamente sociale. Iași: polirom, 2004. 455 p.
6. Micle, m. Psihologia cognitivă. Iași: polirom, 1999. 342 p.

7. Pavelcu, v. Cunoașterea de sine și cunoașterea personalității. București: teora, 1982. 380 p.
8. Rusnac, s. Preocupări contemporane ale psihologiei sociale. Chisinău: rvr group, 2007. 256 p.
9. Șerbănescu, b. Valorile naționale și educația. București, 2000. 240 p.
10. Zimbardo, p . G. Shyness: what it is, what to do about it. Reading, ma: addison wesley publishing co, 1997. 148 p.
11. Волков, б. С. ; волкова, н. В. Детская психология: от рождения до школы. Питер: спб, 2009. 240 с.
12. Крайг, г. ; бокум, д. Психология развития. Питер, 2005. 944 с.
13. Шишова, т. Застенчивый невидимка. Москва: искатель, 1997. 92 с.